



# ПОЗОРИШТЕ.



УРЕЂУЈЕ А. ХАЦИЋ.

излази четири пута на недељу на по тавака. — стоји за нови сад 40, а на страну 60 нов. месечн. — за огласи наплаћује се од једне врсте 3 нов. и 30 за жиг сваки пут.

## ШЕКСПИР И СТАРОЕНГЛЕСКА ДРАМА.

(Наставак.)

Њему се дивиш, место да се паштише да га разуму; изтргоше га са свим из зvezе са историјом и навикоше се, сматрати га не као чедо свог времена већ као чудо какво с неба. Његова дела оцењиваху као да пре њега није било ни једног песника, који би ма у ком ногледу имао на њу уплива; откриште у делима му силицију привидних грдобра, које све приписиваху његовој необузданој снази од природе; што пак не разумеше, тумачиши они да је отуд, што је Шекспир грамзио за оригиналношћу, или што, како они мислише, оскудан беше у изражењу.

Мало по мало па се поправи та оцена. Шекспирови предходници и сувременици издавањем дела његових обратише пажњу на иста, и тако се откри у њима појединце све, што се доnde држало да су особине шекспирове. Сад знамо, да никад и ни један песник није тако мало грамзио за оригиналношћу, као он, пајвећи од свих, којега ми, ради будући да га ваљано оценимо, прво и прво ваља да гледамо као усавршитеља свега што је пре њега било.

Још је честити Ал. Шмит, којега су „Facherklärende Anmerkungen zu Shakespears, Dramen“, „Примедбе, које стварно разјашњују шекспирове драме“ сасма мало пажене — особито нагласио, да би знање историјско право оцењивање песника и уживање у делима му унапредило већма, него ли само естетична посматрања, која Немцима за чудо иду од руке, и у којима је баш доста пута теже одлучити, шта је који писац од своје индивидуалности у дело уилео, него ли разумети и само дело. Помислимо само на Хамлета.

Шекспирова дела, кад их поредиш с делима његових предходника и сувременика — јесу море, у које ова као реке, мале и велике, утичу.

Кад он поче свој рад драматски, нашао је много позоришних комада, који су већ доnde пролазили кроз руке толико песника, те с позорнице прешле у народ и постале благо народно — и Шекспир узимаше из тих комада, што је било за његове смерове згодно. Првоискони писци или су отишли били у заборав, или у опште не налазаху за вредно, да се кажу свету по именце, јер у она времена, бар у очима „честитог друштва“ — није баш то никаква слава била, писати позоришне комаде.

Даје се с поуздањем доказати, каква је уплива имао на Шекспира Лили, Грин и Марлау, и сад се зна, да је већи део његових историчних драма поникао из старијих комада тога истог садржаја, као и то, да Шекспир није ни у чем грамзио за „том славом са оригиналности.“ Јер ћао би он онда могао узимати од других песника стихове и читаве појаве, да се његов језик такоје разликовао од језика поменутих песника?

Рад сам да покушам, да вам изнесем што обилатије све по избор красне оне појединости из дела његових предходника и савременика, које ће сваки непосвећени држати да су праве правцете шекспирове, и које би тако узео и наученији зналац старе енглеске књижевности, да не зна за изворе им. Шта вине, и цели комади, као „Тит Андроник“ и „Укроћена горопад“ таки су, да их је могао написати и други који песник онога доба. Али крај свега тог одскочио је Шекспир од својих предходника, сувременика, и последника као небо од земље, који само с поља наличе на њу, а што се тиче правога језтра његове узвишене, темељно моралне природе, у том се они слабо разумеваху.

Покушајемо, главним потезима да изнесемо на видик историју развијтка староенглеског по-

зоришта, те да се види, шта нађе Шекспир готовога шта ли пак он к томе дometну, — у чему је својим предходницима сличан, а чим ли се од њих разликује.

Историја енглеске драме није само за то највећма примамљива и поуке пуна, што нас уводи у узвиши свет најмоћнијег међу песницима, него она има за нас са свим особите дражи с тога, што нам она казује редом како је драматска вештина расла и јачала од свога незнанога порекла па до цвета и савршенства, развијајући се тако природно, историјски непрекидно, као што се то налази само у Шпацијаца, а равнога томе нема ни у једнога народа дапашњега века.

Из старијих мистерија или миракула, приказа од чудеса, којима је порекло у Француској, развише се „Moral-plays“ или прикази рали „правоученија“; а од ових изађоше Interludes или међуигре, у којима би замет енглеској шаљivoј игри, која се брзо за тим разави. Готово у исто доба кад онако брзо овлада класичка ученошт, видимо већ и пре огледе где пишу са свим правилне трагедије по старијим урненцима.

Али побољши песници брзо увидеше, како њихов посао није виште, да ново вино претачу у старе мешине; они и после изучавају ремек-дела старих Јелина, те тим свој укус изображавају, али се виште њих не држе. Следујући за својим практичним смером и за здравим инстинктом, ослободише се оних предања, што се тиче облика, а од она три јединства аристотелева задржаше само оно најглавније: јединство у ради, и створиште у духу свога времена и свога народа нову драму, којој самосвојни облик ортанској изађе из језгине, те баш тим постиже свој вештачки тип. Што се пак она разликује

од грчке, лежи то по природи у различности карактера и начина у развијању тих двају народа. Неколико речи биће доста, да то јасно покажемо.

У Јелина као што државним животом, тако и вештином владају закони, по којима се није могао човек појединце тако истаћи, као што се може у модерним државама. Јединице, особности губише се у хармонији целине; у држави јединство, у вештини красота целине беше први и најугледнији закон.

У ремек-делима старе скулптуре, вајарства, слабо се налази лица, људски карактерисаног типа, јер вештаци гледају, да се покажу не толико лицем, тим правим огледалом индивидуалности, колико савршеном красотом облика и изразом целога тела.

Тако од прилике стоји и са узор-делима јелинских трагичара. У њиховим створовима та којер нема људски карактерисаног типа, те зато глумци морадош обувати котурне (обућу с врло високим штиклама) и на лице ударати образине, како ће у духу својих улога приказати се као бића вишега реда, узвишиени изнад сваке мере људске.

Врло згодно зове А. В. Шлегел јелинске глумце „покретљивим киповима великога броја.“ Према томе је и свеји сва удејствано колосалним сразмером у старом позоришту, у којем гледаоци подоста далеко од позорнице седише, те се сваким на то ишло, да их занесу у виши неки свет. Јелинска трагедија хватала је корена са свим у земљи свога завичаја, црнела је готово цигло из освештане завичајне гатке, и сачувала је вавек карактер религиозне узвишености — те је народ ишао у позориште с истим осећајем, као у храм на службу божију.

(Наставиће се)

## ПРИЛОГ ГРАЋИ ЗА ИСТОРИЈУ СРПСКОГА ПОЗОРИШТА.

У 41. књизи „Српског Летописа“ од г. 1837 налази се белешка о оснивању српског позоришта, од самога уредника Тоше Павловића. Ту белешку доносимо сада као важан прилог за историју српскога позоришта. У тој се белешци вели: „Ко невиди, да би се у Сомбору, у Земуну, Панчеву, Вршцу, В. Кикинди у Новоме Саду и

јошт у гдикојим оваковим варошима, где су житељи скоро сви, или највећаји част Србљи, Србски Театри, завести и обдржати могли. Кад у В. Кикинди и у Новом Саду, где тако да рекнемо, нико мађарски незна, Мађарска Театрална содружства, као што нам је свима познато, по целу зиму обстати могу, зашто се не би могли

Србски Театри завести и обдржати. Колики бисе корак сотим у напрету изображенија Србско-народног нашег језика и вообиче Народног Промовитенија учинио! Како би се Србски Публикум ти места у Народном Театру лепо, како полезно забавио, колико би се сило забављујући се ползовао! Таки би Театри били места најблагороднијег увеселенија за старије, и школа воспитанија за млађе; и школа, у којој би се младеж Србска пристојности у обхожденију, и тако названим лепим нравима обучавала и упражњавала. Стална така по Србским общчествама позоришта заведенија побудила би Србске Књижевнике да Позоришта (театрална) дјела и оригинална, за која би им наша Народна Историја изобилног вештства (Stoff) дала, сочињавају, и странонародна така класическа сочиненија на Србски преводе. Матица би Србска овака

дјела, да ји својом трошком печата, свагда готова била. Приходи, ако би срећом од трошкова већи били, могли би се на местне сироте, на Народна заведенија употребити. О колика би неизречима полза одтуда била!!! Нико неке рекне, да то код нас неможе бити! Може! Може! Нуждно је само, да се у сваком том месту нађу два, три родољубива млада Србљина, који би ствар ову к срцу примали, сограждане своје за лепо намјереније ово побудили, радити, што је нужно дати, намолили. Младе Србље и Србкиње, да се у том Народном Театру представи неустручавају, не стиде (временом би било стални представљача, актера) склонили и све к цели сложили. Може бити! Нуждно је само жар родољубија; нуждна је ревности пуне жеља, крепка воља:

Та два су перва к целији средства:  
Новци су треће а то Џ' дат' Народ!"

## СЛУСАЊА

### СРПСКО НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ.

(Војнички бегунац), приказан 30. јануара, спада у ону врсту позоришних дела, која се радо гледају на напој позорници, а то је с тога, што су слике и прилике таке, као да су из нашега живота, па је тако и напним глумцима у многоме олакшан посао, када изводе своје задатке. Представа овога комада била је занимљива за све пријатеље позоришне уметности већ и за то, што су неке улоге биле поверене глумцима, који их нису представљали пре тога. Тако је Ружић приказао Рајка, Сајевић Грујицу, а Марковић Неситовића. Мислимо, да нам не треба ни спомињати, да су сва тројица својим задатцима с похвалном ревношћу одговорили, и тако много допринали, да је комад добро испао, а у томе имају заслуге и други наши глумци, као: Зорић (Доловић), Лукић (Монти), Ј. Маринковић (Драгиња), Ј. Поповићева (Мекићика), Л. Каџићева (Јула), Добриновић (Цветко), Божковић (Миљко) и Ј. Зорићева, која је као бајација морала на бурно захтевање да поконви песму о бајама.

Посета је слаба била.

### ПОЗОРИШТЕ

\* (Мађарско народно позориште.) У мађарском народном позоришту у Чешти била је 7 (19) фебруара о. г. свечана представа у славу мађарског писца Мавра Јокажије, који је тога дана цавршио педесету годину свога живота. Том приликом давала се његова драма „Књижевни Коломан.“ Одмах после првога чина публика је све дотле бурно изазивала писца, док се није појавио на позорници, где га је управитељ мађарског народног по-

зоришта Е. Сиглигетија дочекао и предајући му у име народног позоришта мађарског паворов венац с народним тракама искићен, замолио га, да прекине своје путање и да обрадује мађарски свет којим новим позоришним делом својим. М. Јокажи добио је за ту славу своју са свију страна честитке. Из Новога Сада послали су му жицом Лаза Костић, Змај-Јован Јовановић и А. Хаџић овај поздрав, састављен већином из наслова његових романа: „Духовни“ „Мађарском Набобу“, који баш онда слави своју славу, када „Мађар“ увиђа, да није више ни „Набоб“, ни „Златан човек“, ни „Човек, који све зна.“ Ако смо се туђили до сада „Све до севернога пола“, то је само био „кордон“ против оне „политичне заразе“, странке што влада, која и „на самога лечника прелази.“ Прими нам поздрав у знак тога, да се тај кордон не распростире и на књижевност, која боље зна штаје „Моје, твоје, његово.“

\* (Чешко народно позориште.) Сардуљлев комад „Рабага“ у чешком народном позоришту био је повод жалосним призорима. Млади Чеси протестовали су против представе тога комада, јер су држали, да је то демонстрација против њих наперена, али управа, која је у рукама Старочеха, није хтела попустити, па је с тога било у позоришту вике, дреке, живљдања и сламних венаца. Глумци су побегли са позорнице, а полиција је морала затворити више особа. У Загребу је та тенденцијозна комедија, као што „Viepas“ јавља, мирно пропала о првој представи, јер је то забиља ругло против свакога народног покрета, и све особе су пусте карикатуре, а само је кнез од Монака (Наполеон III.) поптена и паметна глава

Издаје управа српског народног позоришта.

# СРПСКО НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ.

34. ПРЕДСТАВА.

У ПРЕТИПЛАТИ 23.

У НОВОМЕ САДУ У СРЕДУ 12. ФЕБРУАРА 1875.

## ДОКТОР РОБИН.

ИАЉИВА ИГРА у 1. РАДЊИ, НАПИСАО ПРЕМАРЕЈ, ЗА СРПСКУ ПОЗОРИЦУ ПРЕРАДИО Ј. ЂОРЂЕВИЋ.

### О С О Б Е:

Герик . . . . .	Ружић.
Цексон, фабричар . . . . .	Зорић.
Мара, његова кћи . . . . .	Л. Хацићева.
Артур, адвокат, њен заручник . . . . .	Лукић.
Едита, њена собарица . . . . .	Ј. Поповићева.
Слуга . . . . .	Божовић.

### ЗА ТИМ:

## ГУШЧЕ ВУКОВАЧКО.

ИАЉИВА ИГРА у 1. РАДЊИ, С НЕВАЊЕМ, С ФРАНЦУСКОГ ПО БАЈАРДУ ПРЕРАДИО Ј. ЂОРЂЕВИЋ.

### О С О Б Е:

Петровић, снахија . . . . .	Зорић.
Петровићка . . . . .	Ј. Поповићева.
Милева, њихова унука . . . . .	Ј. Сајевићка.
Соколовић, млад племић . . . . .	Недељковић.
Кесерић, млад трговац . . . . .	Сајевић.
Лука, стари слуга петровићев . . . . .	Вујић.

Збива се у Буковцу, пољском добру петровићевом у Банату.

Поштовани претплатници умољавају се, да би изволели исплатити први а сада већ и други део своје претплате или у трговини браће Поповића или у вече на каси.

Поједини бројеви овога листа продају се обдан по 5 д. а вр. у српској народној звдружној штампарији, у позоришној писарници и у вече на каси.

**ПОЧЕТАК У 7 А СВРШЕТАК У 9 И ПО САХАТА.**